

Historien är fortfarande

| av Francis Fukuyama

Västerlandets liberala och kapitalistiska system kommer också efter den 11 september att dominera världens utveckling. Attackerna från världens bakåtsträvare täcker bara deras påtvingade reträtt.

EN LÅNG FÖLJD AV kommentatorer har den senaste tiden försäkrat att tragedin den 11 september bevisar att jag hade fullständigt fel, när jag för mer än ett decennium sedan sa att vi hade nått till historiens slut. Kören inleds nästan omedelbart, med George Will som slog fast att historien återkommit från semester och Fareed Zakaria som deklarerade att det nu var slut med historiens slut.

Ytligt förefaller det kanske okänsligt och kränkande gentemot minnet av dem som dog den 11 september att påstå att denna exempellösa attack inte nådde historisk betydelse. Men jag använde ordet historien eller snarare Historien annorlunda. Det syftade på mänsklighetens framåtskridande genom seklerna, mot en modernitet karaktäriserad av institutioner som liberal demokrati och kapitalism.

Min iakttagelse, som jag gjorde 1989 när vi stod vid kommunismens kollaps, var att denna evolutionsprocess föreföll leda en allt större del av världen mot moderniteten. Och om vi försökte se bortom liberal demokrati och marknader, gick det inte att urskilja något mer som evolutionen kunde förväntas leda till; därav historiens slut. Visst fanns det efterblivna områden som stod emot framåtskridandet, men det var svårt att finna några livsdugliga alternativa sorters civilisation som människor faktiskt önskade leva i, sedan socialism, monarki, fascism och andra typer av auktoritära regimer hade prövats och förkastats.

Denna uppfattning har ifrågasatts av många, men kanske mest välformulerat av Samuel Huntington. Han hävdade att snarare än att utvecklingen gick mot ett enda globalt system var världen inskränkt i en "civilisationernas kamp" med sex eller sju större kulturer som skulle komma att samexistera utan att sammansmälta och mellan vilka nya världsomspännande konflikter skulle utspelas. Eftersom den framgångsrika attacken mot centrum för världskapitalismen uppenbarligen genomfördes av islamska extremister, som var emot själva existensen av den västerländska civilisationen, har en del iakttagare gett Huntingtons civilisationskampssyn ett betydande försteg över min egen historiens slut-hypotes.

Jag tror att jag ytterst ändå har rätt. Hur smärtsamma och exempellösa de senaste händelserna än är, kommer de inte att få modernitetens kraftfulla expresståg att spåra ur. Demokrati och fria marknader kommer med tiden att fortsätta att sprida sig som de viktigaste organisationsprinciperna i stora delar av världen. Men det är värdefullt att tänka igenom omfattningen av den utmaning vi nu står inför.

Jag har alltid trott att modernitet har en kulturell grund. Liberal demokrati och fria marknader fungerar inte alltid och överallt. De fungerar bäst i samhällen med en viss speciell sorts värderingar, som inte alltid har sitt ursprung i rationella tankegångar. Det är ingen slump att den moderna, liberala demokratin såg dagens ljus i den kristna västvärlden, eftersom föreställningen om universella demokratiska rättigheter kan ses som en sekulär form av kristendomens universella anspråk.

SAMUEL HUNTINGTONS centrala fråga är om sådana modernitetens institutioner som liberal demokrati och fria marknader fungerar bara i västvärlden, eller om de har en mycket vidare lockelse, så att de kan tränga igenom också i icke-västliga samhällen. Det tror jag att de har. Bevisen ligger i de framsteg som liberal demokrati och fria marknader har gjort i regioner som Ostasien, Latinamerika, det ortodoxa Europa, Sydostasien och till och med i Afrika. Bevisen är också de miljoner immigranter från den tredje världen som varje år röstar med fötterna för att ta sig till ett liv i västliga samhällen och så småningom assimileras till västliga värden. Flödet av människor i den andra riktningen, liksom antalet personer som vill spränga så mycket de kan av västvärlden i bitar, är i jämförelse försumbart.

Men det förefaller finnas något i islam, eller åtminstone i de fundamentalistiska tolkningar av islam som under senare år har dominerat, som gör att muslimska samhällen är särskilt motståndskraftiga mot moderniteten. Av alla vår tids kulturer har den islamska minst antal demokratier – endast Turkiet kan räknas dit – och omfattar inte ett enda land som har lämnat den tredje världen och tagit sig till den första, så som Sydkorea och Singapore gjort.

ande slut

DET FINNS MÄNGDER av icke-västerlänningar som gillar de ekonomiska och tekniska sidorna av moderniteten, och som hoppas kunna tillägna sig dem utan att behöva acceptera demokrati eller västliga kulturella värderingar (till exempel Kina och Singapore). Åter andra vill ha både ekonomisk och politisk modernitet men kan inte räkna ut hur det skall gå till (Ryssland är ett exempel). För alla dessa kanske övergången till västerländsk modernitet blir lång och plågsam, men det finns inga oöverkomliga kulturella gränser som förhindrar dem att någonsin komma dit. Och de utgör fyra femtedelar av jordens befolkning.

Islam, däremot, är det enda kulturella system som regelbundet framför sådana som Usama bin Ladin, eller talibanerna, vilka totalt och kompromisslöst avvisar moderniteten. Det ställer frågan hur representativa sådana människor är för det större muslimska samhället och om denna avvisande hållning är inbyggd i islam. Om de avvisande är mer än en galen grupp på marginalen har Huntington rätt i att vi står inför en utdragen konflikt som är farlig därför att de nu har förbättrat sitt tekniska kunnande.

Svaret som politiker i både öst och väst givit sedan den 11 september är att de som sympatiserar med terroristerna är en "liten minoritet" av världens muslimer och att den överväldigande majoriteten är skakad över det som inträffat. Det är viktigt för dem att säga det, för att förhindra att muslimer som grupp blir utsatta för hat. Problemet är att amerikahat och ogillande av allt USA står för uppenbarligen är mycket mer spritt än så.

SJÄLVKLART ÄR FÅ PERSONER BEREDDA att ge sig ut på självmordsuppdrag och aktivt delta i sammansvärjningar mot USA. Men sympatier kan också ta sig uttryck i omedelbar skadeglädje vid åsynen av tornen som föll samman, eller en första känsla av tillfredsställelse över att USA fått vad det förtjänat, senare följt av rent formella avståndstaganden. Om man mäter med en sådan måttstock så är känslor av sympati för terroristerna inte begränsade till "en liten minoritet" av muslimerna, utan sträcker sig alltifrån medelklassen i länder som Egypten till immigranter i väst.

Detta bredare ogillande och hat förefaller representera något mycket djupare än motstånd mot vissa inslag i den amerikanska politiken, som stödet för Israel eller embargot mot Irak – det innefattar också en avsky för själva det amerikanska samhället. Trots allt är det ju

Capitol Hill.

många människor runt om i världen, inklusive många amerikaner, som ogillar USA:s politik, men det leder dem inte till paroxysmer av vrede och våld. Det handlar sannolikt inte heller om okunskap om livskvaliteten i väst. Självmordskaparen Mohammed Atta var en välutbildad man från en välbärgad egyptisk familj som levde och studerade i Tyskland och USA i flera år. Kanske föds hatet, liksom en del har spekulerat om, ur förbittring över västerländska framgångar och muslimska misslyckanden.

Men att psykologisera över den muslimska världen är mindre meningsfullt än att fråga sig om islamsk radikalism utgör ett verkligt alternativ till västlig liberal demokrati för muslimerna själva. (Det känns överflödigt att påpeka att i motsats till kommunism utövar islamsk radikalism ingen som helst lockelse i vår samtid utom bland dem som redan är bärare av islamsk kultur.)

FÖR MUSLIMERNA SJÄLVA har politisk islam visat sig betydligt mer attraktivt som abstraktion än som realitet. Efter 23 års styre av fundamentalistiska präster vill de flesta iranier, och särskilt de under 30, leva i ett väsentligt mer liberalt samhälle. Samma känslor hyser de afghaner som upplevt den talibanska regimen. Hur mycket Amerikahat som än har trummats fram, kan det inte omsättas i ett bärkraftigt politiskt program som muslimska samhällen skulle kunna följa under de närmaste åren.

Vi befinner oss vid historiens slut eftersom ett enda system kommer att fortsätta att dominera världspolitiken, det liberala och demokratiska västerlandets. Det betyder inte att världen kommer att vara befriad från konflikter eller att de kulturella karakteristika som gör att samhällen är olika utplånas. (I min ursprungliga artikel påpekade jag att vi i den posthistoriska världen fortfarande skulle få uppleva terrorism och nationella befrielsekrig.)

Kampen vi står inför är dock inte en strid mellan flera skilda och likvärdiga kulturer som bekämpar varandra, så som stormakterna i 1800-talets Europa gjorde. Striden består av en serie uppehållande försvarsaktioner från samhällen vars traditionella existens hotas av moderniseringen. Kraften i bakslagen återspeglar hotets allvar. Men tiden och resurserna står på modernitetens sida och jag ser inga tecken på bristande segervilja i USA idag.

©Reprinted with permission of The Wall Street Journal, 2001, Dow Jones & Company, Inc.

Francis Fukuyama (Fukuyama@jhu.edu) är professor i internationell politisk ekonomi vid Johns Hopkins School of Advanced International Studies i Washington och publicerade 1989 den mycket uppmärksammade artikeln "The End of History?"